

Råd til deg som skal inngå vikaravtale som næringsdrivende

Mange begynner sin karriere som allmennlege som vikar. Og en del ALIS vil også ha behov for vikar i løpet av sitt spesialiseringsløp. Dette kan være en god måte å starte fastlegekarrieren, ofte med noen begrensninger i ansvaret for praksisen. Ved mange legesentre har legene selv personalansvar, IT-ansvar og økonomiansvar, noe man som regel slipper som vikar. Det er viktig at vikarene forstår de økonomiske forpliktelsene hjemmelshaveren har, setter seg inn i praksisøkonomien og bidrar til å opprettholde verdien og omdømmet til praksisen. Hjemmelshaveren har ofte stor fleksibilitet når det gjelder å utforme avtalebetingelsene, og ALIS-utvalget er opptatt av at vikarene får rettferdige betingelser som reflekterer den faktiske økonomien i praksisen. Det er også viktig for oss å formidle at ALIS må ha realistiske forventninger til hva en vikaravtale må inneholde. Vikaravtalen skal ivareta begge parter interesser.

Disse rådene gjelder deg som er næringsdrivende og skal inngå vikaravtale, som enten hjemmelshaver eller vikar. Hvis du er ansatt av kommunen eller et vikarbyrå, gjelder stort sett andre regelverk.

Økonomiske rammer og avtalefrihet

I henhold til norsk lovverk er det som utgangspunkt avtalefrihet mellom næringsdrivende, noe som skiller seg fra ansettelsesforhold hvor arbeidstakerne er beskyttet av et omfattende lovverk. En vikar i fastlegepraksis er vanligvis selvstendig næringsdrivende, og ikke ansatt i virksomheten. Vikaren går inn i hjemmelshavers sted og overtar plikter og rettigheter. I sentrale strøk, vil vikaren ofte avtale å betale en leie til hjemmelshaver. Vikaravtalen gir både muligheter og økonomisk risiko – dersom avtalen er utformet til vikarens ulempe. Derfor er vikaravtalen ditt viktigste dokument. Særlig viktig er den hvis det oppstår konflikt mellom deg og hjemmelshaver.

Det er per 2025 politisk ønske om høyere andel basistilskudd og ingen eller lite økning av takstene. Hvis vi i årene fremover ikke ser økning av takstene, vil vikarer ofte ikke kunne følge lønnsutviklingen. Det er derfor særlig viktig at man avtaler tidspunkt for reforhandling av avtalen allerede ved inngåelse. Legeforeningen har laget en mal for vikaravtaler, som du finner her. Vær oppmerksom hvis du får fremlagt et avtaleutkast som avviker betydelig fra denne malen. Det er ikke vanlig å påta seg stor økonomisk risiko eller risikere økonomiske sanksjoner, for eksempel ved å uttale deg negativt om legesenteret.

Vikariatets omfang

Omfanget av vikariatet vil ofte ha stor betydning for arbeidshverdagen. Jo flere praksisdager per uke for samme lege, desto mer totalansvar vil det være naturlig å påta seg.

I en fastlegepraksis kan det være flere inntektsgivende pasientkontakter som legen ikke nødvendigvis er direkte involvert i, for eksempel sekretærråd, blodprøver som tas utenfor konsultasjon, vaksinasjon med mer (delegert virksomhet). Det er viktig å avtale hvem som skal motta inntektene fra disse aktivitetene. Det er vanlig at den som er på jobb, eller har avtalt arbeidsdag den dagen, mottar inntekten. Det er også viktig å avtale hvem som har ansvaret for e-konsultasjoner og når disse skal håndteres, ettersom e-konsultasjoner har blitt en viktig inntektskomponent for fastlegene.

Ved få praksisdager per uke, hvor vikaren har en avlastningsrolle, er det sjelden naturlig at vikaren utfører mye attestasjonsarbeid, har ansvar for langvarige NAV-forløp eller skriver mange forsikringsattester. Ved full arbeidsuke er det derimot vanlig at vikarer er ansvarlige for alle pasientkontakter i hjemmelen. Her er det viktig med god dialog for å avklare forventninger og vi anbefaler å avtalefeste oppgavefordelingen, slik at det ikke oppstår misnøye og diskusjoner i etterkant.

Introduksjonsstilling

En introduksjonsstilling er noe annet enn å være vikar for hjemmelshaver. Som introduksjonslege har man mulighet til å utløse takster samme dag som hjemmelshaver også arbeider, som gir en større fleksibilitet i organiseringen av praksisen. Ofte er introduksjonslegens rolle å avlaste de andre legene og de fleste introduksjonsleger vil ikke ha fullt ansvar for en enkelt liste. ALIS-utvalget mener at man som introduksjonslege vanligvis vil ha større mulighet til å forhandle gode betingelser, siden man vanligvis ikke vil få del i den delegerte virksomheten (blodprøver som tas utenfor konsultasjon, vaksinasjon med mer).

Innsyn i regnskap

Åpenhet om praksisens økonomiske forhold er essensielt for å bygge tillit mellom vikar og hjemmelshaver. Vi oppfordrer alle vikarer til å avtalefeste og be om innsyn i relevant regnskap for praksisen.

Hjemmelshavers kostnader deles som regel med flere andre leger. De største kostnadene er lønn til ansatte, husleie, forbruksmateriell og kontordrift. Det er viktig at du får en oversikt over hjemmelshavers kostnader relatert til driften av praksisen, både de som er felles for hele legesenteret, og de som gjelder spesifikt for hjemmelen. Kunnskapen om praksisens økonomi er viktig både i forhandlingene, og senere hvis du ønsker å bli hjemmelshaver selv.

En praksis som har vært etablert over tid, og som har tillit i lokalsamfunnet, har en verdi av opparbeidet praksis (goodwill). Opparbeidet praksis har økonomisk verdi, særlig i byområder, og kan reflekteres i at det betales en leie til hjemmelshaver.

Samtidig mener vi at dersom det avtales en leie, bør denne være på et nivå som gir en god økonomi for begge parter, og ikke bidrar til høy profitt på bekostning av unge og uerfarne kollegaer. Hjemmelshavers inntekter kommer fra basistilskudd fra staten, refusjoner fra Helfo og egenandeler fra pasientene. Jo høyere aktivitet, desto høyere er både refusjoner og egenandeler.

Modeller for praksisleie

Valg av praksisleiemodell avhenger av praksistype, geografisk beliggenhet og vikarens erfaring. I områder med travle praksiser og høy etterspørsel etter legejobber, vil kostnadene ofte være høyere. En uerfaren vikar vil også bidra med lavere inntjening enn en erfaren vikar.

Praksisleien bør reflektere kostnadene ved å drive praksisen, inkludert en viss andel opparbeidet praksis, der det er naturlig. I en gjennomsnittlig fastlegepraksis vil de månedlige kostnadene være 60-90.000 kroner. Store deler eller hele dette beløpet vil vanligvis dekkes av hjemmelshavers basistilskudd.

Eksempel fra bynær praksis (forenklet regnskap)

Kostnader

Kostnader til drift i legesenter	70.000
Praksiskostnader i eget firma	5.000

Inntekter

Basistilskudd for 1000 pasienter	70.000
Praksisleie fra vikar	20.000

Resultat (opparbeidet praksis)

Overskudd	15.000
-----------	--------

Vi anbefaler to modeller for praksisleie:

1. Prosent av omsetning

Denne modellen deler risikoen mellom hjemmelshaver og vikar. Ved lav omsetning i praksisen vil begge parter få lavere betaling, mens ved høy omsetning vil både hjemmelshaver og vikar tjene mer. Ved en månedlig omsetning på 160.000 kroner, vil en praksisleie på 12,5% gi hjemmelshaver inntekt på 15.000 som i eksempelet over.

2. Pris per arbeidsdag

I denne modellen tar vikaren risikoen ved å betale en fast pris per arbeidsdag. Hvis aktiviteten er høy, vil vikaren tjene mer, mens hjemmelshaver har samme inntekt. Ved sykdomsfravær betaler vikaren likevel leie. Ved kursaktiviteter kan en ALIS-vikar få praksiskompensasjon som dekker leien. For hjemmelshaver gir denne modellen forutsigbar inntekt, uavhengig av aktivitet. Praksisleie på 1.000 per arbeidsdag vil gi hjemmelshaver inntekt på 15.000 som i eksempelet over.

Øvrige avtalevilkår

- Det er viktig å spesifisere om forbruksmateriell er inkludert i leien, eller om det skal betales separat.